

Τα Οκτωβριανά και η στάση του ΚΚΚ

Ντοκουμέντα της Κομμουνιστικής Διεθνούς φέρνουν στο φως της δημοσιότητας στοιχεία για μια πτυχή της εξέγερσης και τη δράση Σκελέα και Βάτη

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

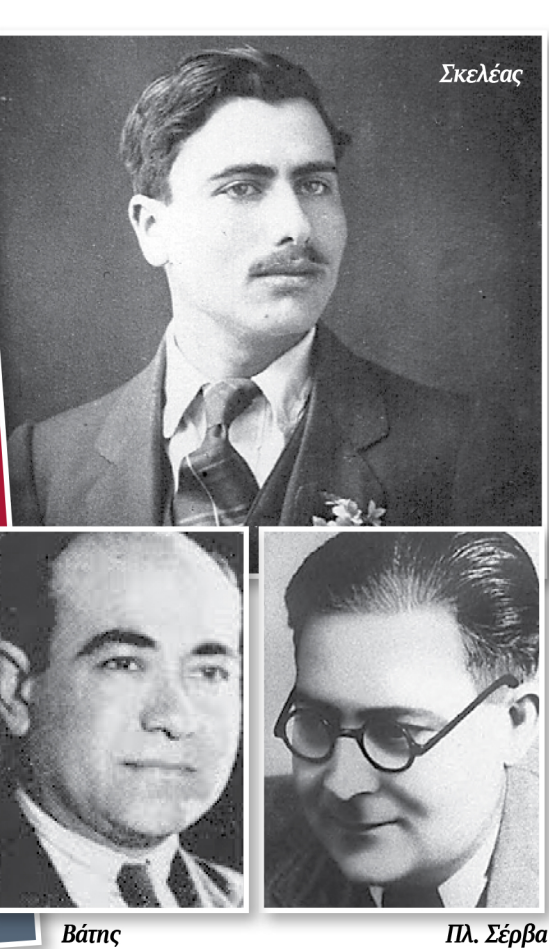
Στα επίσημα έγγραφα της Κομμουνιστικής Διεθνούς εντρώφησαν οι δύο Ελλαδίτες ερευνητές Σπύρος Σακελλαρόπουλος και Μανώλης Χουμεριανός, για τη συγγραφή του βιβλίου τους: Η εξέγερση του 1931, η στάση του ΚΚ Κύπρου και η Γ' Διεθνής. Οι συγγραφείς θέλησαν να δώσουν απαντήσεις στο ερώτημα που παρέμενε αναπάντητο για τους ασχολούμενους με τη σύγχρονη πολιτική ιστορία του νησιού μας. Κι αυτό ήταν η στάση της Κομμουνιστικής Διεθνούς έναντι της πολιτικής του ΚΚΚ στη διάρκεια της εξέγερσης των Οκτωβριανών. Άντησαν στοιχεία από τα αρχεία της Κομιτέρν, φέρνοντας στο φως πληροφορίες άγνωστες όπως και έγγραφα πρωτοεμφανιζόμενα που αναδεικνύουν κι άλλες διαστάσεις. Στο βιβλίο καταγράφονται αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο ηγετών του ΚΚΚ, Βάτη και Σκελέα, όπως και μεταξύ Σκελέα και Πλουτή Σέρβα. Οι συγγραφείς σημειώνουν ότι τα ντοκουμέντα συμβάλλουν στο να γίνουν κατανοητές σε ένα γενικότερο πλαίσιο, οι αντιφάσεις της πολιτικής της διεθνούς του κομμουνιστικού κινήματος εκείνης της εποχής.

Η εξέγερση του 1931, η στάση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου και η Γ' Διεθνής Συγγραφείς: Σπύρος Σακελλαρόπουλος Μανώλης Χουμεριανός

Στην εισαγωγή του βιβλίου οι δύο συγγραφείς επισημαίνουν: Μια από τις σημαντικότερες στιγμές της κυπριακής πολιτικής ιστορίας είναι η εξέγερση των Ελληνοκυπρίων κατά των Βρετανών αποικιοκρατών τον Οκτώβριο του 1931, τα λεγόμενα Οκτωβριανά. Για τη συγκεκριμένη εξέγερση, που είναι η πρώτη που λαμβάνει χώρα στο νησί μετά από τις τρεις περίπου ταυτόχρονες εξεγέρσεις του 1833, υπάρχει ευρεία βιβλιογραφία. Από την πλευρά μας δεν φιλοδοξούμε να γράψουμε μια συνολική μελέτη με τα Οκτωβριανά, αλλά να φωτίσουμε μια συγκεκριμένη πτυχή τους. Πρόκειται για τη μελέτη ενός ζητήματος που για δεκαετίες υπήρχε ως ερώτημα στη σύγχρονη πολιτική ιστορία της Κύπρου και αφορά το τι συνέβη όταν οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (ΚΚΚ) Βάτης και Σκελέας, έφτασαν στη Μόσχα το 1932, ύστερα από την κυπριακή εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931, και εκεί τους ζητήθηκε, από το αρμόδιο Βαλκανικό γραφείο της Κομιτέρν, να δώσουν εξηγήσεις σχετικά με τη στάση του κόμματος στα «Οκτωβριανά».

Οι υπάρχουσες πληροφορίες, χωρίς όμως, να επικαλούνται επίσημα ντοκουμέντα αλλά βασιζόμενες στις αναμνήσεις του Π. Σέρβα και του Ο. Οικονομίδη που ζούσαν τότε στη Μόσχα, συγκλίνουν πως στον Βάτη, γγ τότε του ΚΚΚ, ασκήθηκε πάρα πολύ αυστηρή κριτική. Ωστόσο δεν είναι σαφές από ποια αφετηρία έγινε αυτό. Σύμφωνα με τον μετέπειτα γγ του ΚΚΚ, αλλά και του ΑΚΕΛ, Πλουτή Σέρβα, η κριτική έγινε από τα «δεξιά» αφού ο Βάτης κατηγορήθηκε γιατί δεν έκανε συμμαχία με τον Αρχιεπίσκοπο. Αντίθετα ο παλαιμάχος Έλληνας κομμουνιστής και δημοσιογράφος Ορφέας Οικονομίδης με τετρασελιδί επιστολή του προς την ΚΕ του ΑΚΕΛ στις 9 Αυγούστου 1976 υποστήριξε ότι ήταν παρών στη σχετική διαδικασία του Βαλκανικού Γραφείου της Κομιτέρν όπου το ΚΚΚ κατηγορήθηκε πως μεταπάτησε σε ουραγό των εθνικιστών ακριβώς επειδή συμμάχησε μαζί τους. Πρόκειται προφανώς για δύο εντελώς διαφορετικές αφηγήσεις αλλά τα ερωτηματικά παρέμεναν αφού δεν υπήρχαν συγκεκριμένα επίσημα έγγραφα που να διαφωτίζουν τι πραγματικά έγινε.

Από την πλευρά μας σε πρώτο στάδιο δώσαμε βάρος στην διερεύνηση φακέλων του Βαλκανικού Γραφείου της Κομιτέρν που βρίσκονται στο Κρατικό Ρωσικό Αρχείο Κοινωνικής και Πολιτικής Ιστορίας στη Μόσχα. Οι αρχικές εντοπίσεις οδήγησαν στη συγγραφή δύο άρθρων, ενός μικρότερης έκτασης στα αγγλικά και ενός πιο διευρυμένου στα ελληνικά. Στη συνέχεια και με νέες επισκέψεις στο συγκεκριμένο ρωσικό αρχείο βρέθηκε και πρόσθετο υλικό το οποίο μας επέτρεψε να προχωρήσουμε σε πιο εκτεταμένη και σφαιρική

Βάτης

Πλ. Σέρβα

ΕΥΘΥΝΗ ΣΤΗΝ «ΚΑΚΗ ΗΓΕΣΙΑ»...

Από το κείμενο του Σκελέα παραθέτουμε ένα απόσπασμα: [...] «Παράλληλα με την εκλογή του Γαλατόπουλου ακυρώθηκαν και οι εκλογές Μόρφου-Λεύκας. Ο σ. Β. ως ΓΓ του ΚΚΚ αποφάσισε να συμμετάσχει στις εκλογές όπως κι έπρεπε, αλλά τα λάθη που έγιναν και το κτύπημα που δέχτηκε το κόμμα ήταν τόσο μεγάλα ώστε το αυτό να υποστεί μεγάλες απώλειες. Αιτία όλων αυτών ήταν η κακή ηγεσία. [...] Τα γεγονότα του Οκτωβρίου πυροδοτήθηκαν αυθόρμητα από τον χώρο των εθνικιστών. Η πρώτη ανάφλεξη έγινε με την παραίτηση του μητροπολίτη Κιτίου. Η γραμματεία του κόμματος δεν έγραψε ούτε μια γραμμή, δεν πήρε καμιά απόφαση και δεν είχε προβλέψει απολύτως τίποτα. Όταν έμαθαν για την παραίτηση του μητροπολίτη Κιτίου, η γραμματεία αποφάσισε κάτι να γράψει αλλά όταν αυτό ήταν έτοιμο να δημοσιευτεί άλλαξε τόσο πολύ η κατάσταση ώστε η δημοσίευση ακυρώθηκε (ως ανεπίκαιρη). Όταν έγινε η συγκέντρωση των μαζών στη Λευκωσία, μπροστά στην εμπορική λέσχη, ο σ. Βάτης έδωσε οδηγίες σε όλα τα μέλη του κόμματος και της εργατικής λέσχης να μην παρευρεθούν σε αυτή». Απόσπασμα από το τρίτο κείμενο Βάτη αναφέρει: [...] Στις αρχές του 1931 (μετά από την άφιξή μου) Η ΝΕΑ ΗΓΕΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΘΕΣΕ ΕΝΩΣΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΝΑ ΖΗΤΗΜΑ- ΝΑ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙ ΓΥΡΩ ΤΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΓΡΟΘΙΑ ΓΙΑ ΕΠΙΘΕΣΗ [...] Η αντιμετώπιση του ΚΚΚ παρόλα τα λάθη που έγιναν κατά τη διάρκειά της, απέδωσε στο τέλος φωτεινά αποτελέσματα. Στη διάρκεια των έξι μηνών το μέχρι πρότινος ξεχασμένο ΚΚ, αναδείχθηκε σε μεγάλη πολιτική δύναμη [...] ο ακρογωνιαίος λίθος της τακτικής του ΚΚ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ ΕΝΙΑΙΟ ΜΕΤΩΠΟ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ από τα κάτω και χωρίς τους εθνικιστές, για κοινό αγώνα κατά του ιμπεριαλισμού. Αυτό το ενιαίο μέτωπο το οποίο σφυρηλατείται με τον καθημερινό αγώνα κατά του ιμπεριαλισμού είναι ο μοναδικός τρόπος προκειμένου να αποκαλυφθεί ο εθνικισμός μέχρι τέλους. > Το αποτέλεσμα της κυπριακής εξέγερσης κατάδειξε ότι με αυθόρμητα χαρακτηριστικά επαναστατικών διαδηλώσεων και με αδύναμη καθοδήγηση από τη μεριά του ΚΚ δεν μπορούμε να αναμένουμε επιτυχία όσον αφορά την επανάσταση στις αποικίες. Ιδιαίτερος και σημαντικό ρόλος σε μια τέτοια επανάσταση ανήκει στο ΚΚ.

Προλεταριακή γροθιά για επίθεση

προσέγγιση του ζητήματος με τελικό αποτέλεσμα το βιβλίο.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά τη δική μας προσέγγιση, που στηρίζεται φυσικά στην επεξεργασία των ντοκουμέντων και στη χρήση της δευτερογενούς βιβλιογραφίας. Τα επιμέρους τμήματα αφορούν την παρουσίαση τριών ηγετικών μορφών του ΚΚΚ (Βάτης, Σκελέας, Σέρβας) καθώς και ενός υψηλού στελέχους της Κομιτέρν (Πανόφ) που πρωταγωνιστούν στη συγκεκριμένη ιστορική φάση, την περιγραφή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κατάστασης της Κύπρου λίγο πριν από την εξέγερση, αυτά καθ' αυτά τα γεγονότα της εξέγερσης, τη στάση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου στη διάρκεια της εξέγερσης, τις θέσεις, όπως προκύπτουν από τη μελέτη των σχετικών ντοκουμέντων, των τριών κομμουνιστών ηγετών για την κατάσταση στην Κύπρο και την πολιτική του ΚΚΚ πριν και κατά το διάστημα των Οκτωβριανών και στο τέλος του πρώτου μέρους υπάρχει η παρουσίαση των δικών μας συμπερασμάτων.

Στο δεύτερο μέρος υπάρχουν τρία κείμενα του Βάτη (το δεύτερο είναι η καταγραφή προφορικών απαντήσεων) ένα του Σκελέα, το

σχέδιο απόφασης της Κομιτέρν για τη στάση του ΚΚΚ στα Οκτωβριανά, ένα κείμενο κατευθύνσεων για το ΚΚΚ (γραμμένο πιθανώς από τον Σέρβα), η έκθεση του Πανόφ ως απεσταλμένου της Κομιτέρν καθώς και οι αποφάσεις της Συνδιάσκεψης του ΚΚΚ και της ολομέλειας της ΚΕ του (Ιανουάριος 1931).

Συμπερασματικά οι δύο συγγραφείς αναφέρουν πως, ύστερα από τη μελέτη της πρωτογενούς και της δευτερογενούς βιβλιογραφίας, η στάση του ΚΚΚ απέναντι στην εξέγερση και οι αποφάσεις της Κομιτέρν πρέπει να ιδωθούν μέσα από ένα διπλό πρίσμα: το ένα είναι η ιδιαιτερότητα της κυπριακής εξέγερσης και το άλλο είναι η ιδιομορφία της διεθνούς συγκυρίας για το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα.

> Από την πρώτη τοποθέτηση του Βάτη Παραθέτουμε αποσπάσματα από τα ντοκουμέντα. Το πρώτο απόσπασμα αφορά την πρώτη- πρώτη τοποθέτηση του Βάτη: « Έφθασα στην Κύπρο στις 14 Δεκεμβρίου του 1930 και την ίδια μέρα επικοινωνήσα με την ΚΕ του ΚΚΚ [...] αποφασίσαμε να κάνουμε συνέντευξη με τα μέλη της ΚΕ, η οποία πραγματοποιήθηκε στις

Εξέγερση, λάθη και προδοσία της ηγεσίας...

Το δεύτερο ντοκουμέντο είναι απόσπασμα από Απόφαση της Κομιτέρν για τα καθήκοντα του ΚΚΚ (πιθανότατα γραμμένη από τον Π. Σέρβα):

[...] «Για να πραγματοποιήσει το ΚΚΚ τα παραπάνω καθήκοντα πρέπει να δώσει μεγάλη μάχη κατά των ομορτωριστικών λαθών τα οποία έγιναν στο παρελθόν, με διατύπωση αυτοκριτικής και μελέτη όλων των λαθών της τυχονδικτικής και λιποτακτικής γραμμής της Γραμματείας του Κόμματος στη διάρκεια της εξέγερσης, ώστε το κόμμα να διαμορφώσει σωστή γραμμή για τους μελλοντικούς αγώνες.

Όλα τα μαθήματα της εξέγερσης, τα τεράστια λάθη και η προδοσία των ηγετών του κόμματος πρέπει να μελετηθούν και να αναλυθούν σε όλα τα κομματικά επίπεδα προκειμένου να εξαχθούν σωστά συμπεράσματα που θα βοηθήσουν τους μελλοντικούς αγώνες του κόμματος. Στο μέλλον, το κόμμα είναι υποχρεωμένο να δώσει τον αγώνα του με βάση τη σωστή γραμμή της Κομιτέρν, να παλέψει ενάντια στο δεξιό και αριστερό κίνδυνο, για να μπορέσει να γίνει πραγματικό μπολσεβίκικο κόμμα και να αγωνιστεί με όλα τα τμήματα της Κομιτέρν για την επίτευξη του στόχου του».

Η ηγεσία βρισκόταν σε σύγχυση

Απόσπασμα από το σχέδιο απόφασης της Κομιτέρν για τον ρόλο του ΚΚΚ στα Οκτωβριανά αναφέρει:

[...] «σε μια εποχή που τα απλά μέλη του κόμματος και οι συμπαθούντες, μαζί με το σύνολο της μάζας των εργατών και του λαού πολέμησαν στην πρώτη γραμμή (νεκροί και τραυματίες), η ηγεσία του κόμματος, με επικεφαλής τον σ. Βάτη εμφάνισε εικόνα σύγχυσης, αδράνειας, οι εξελίξεις ξεπέρασαν την ηγεσία, συμβιβάστηκε με τους προδότες-εθνικιστές και λιποτάκτησε. Λιποτακτώντας εκείνη τη νύκτα της εξέγερσης στη Λευκωσία, στις 21 Οκτωβρίου, όταν τα μέλη του κόμματος μαζί με τις εξεγερμένες μάζες συμμετείχαν ενεργά στην επίθεση κατά του Κυβερνείου, και μετά λιποτακτώντας τη μέρα της κηδείας (23 Οκτ) των νεκρών, η ηγεσία του κόμματος απομονώνεται από τα απλά μέλη και σπαταλά μισή μέρα (22 Οκτ) προκειμένου να συντάξει το κείμενο της προκήρυξης. Το περιεχόμενο της προκήρυξης ήταν ομορτωριστικό, ανεπίκαιρο και φανέρωνε ότι βρισκόταν σε σύγχυση».

αρχές του Γενάρη του 1931. Σε αυτή την ανέλευση έγιναν αποδεκτές οι θέσεις για την οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας και για την τακτική που θα ακολουθούσαμε απέναντι στους εθνικιστές κλπ. Και με αυτό τον τρόπο, ήταν οριστικά καθορισμένη η πολιτική γραμμή της ΚΕ του ΚΚΚ η οποία αργότερα αποδείχθηκε ότι σε γενικό επίπεδο ήταν σωστή [...]. Το ΚΚΚ μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα κατάφερε να οργανώσει ισχυρά δεσμά με τις εργατικές μάζες των κυριότερων αστικών κέντρων, ενώ ξεκίνησε και διαδικασίες διείσδυσης στα χωριά [...] τα γεγονότα της 21^{ης} Οκτωβρίου αιφνιδίασαν το ΚΚ. Στα μέλη του κόμματος και στους εργάτες δε δόθηκαν οδηγίες για το πως να αντιδράσουν στη διάρκεια των λαϊκών κινητοποιήσεων στη Λευκωσία. Κάποιοι από τους συντρόφους μας με δική τους πρωτοβουλία τήρησαν επαναστατική στάση και ανακατεμένοι με το πλήθος ωθούν τους διαδηλωτές προς δυναμικές δράσεις ενώ κάποιοι άλλοι μη έχοντας λάβει οδηγίες τήρησαν ουδέτερη στάση [...] δεν προώθησε το σύνθημα για ενιαίο αντι-ιμπεριαλιστικό μέτωπο μαζί με τους απλούς εθνικιστές ενάντια στους προδότες ηγέτες τους, δεν διακρίναμε τους απλούς εθνικιστές από τις ελίτ τους- γεγονός που εμπόδιζε το κόμμα μας να αποκόψει τις εργατικές μάζες από την επιρροή των εθνικιστών. Αυτό το λάθος διορθώθηκε στη διάρκεια της Οκτωβριανής εξέγερσης».